

Onderzoek voor behoud en herstel van Drentse hoogvenen – het Bargerveen in het bijzonder

André Jansen

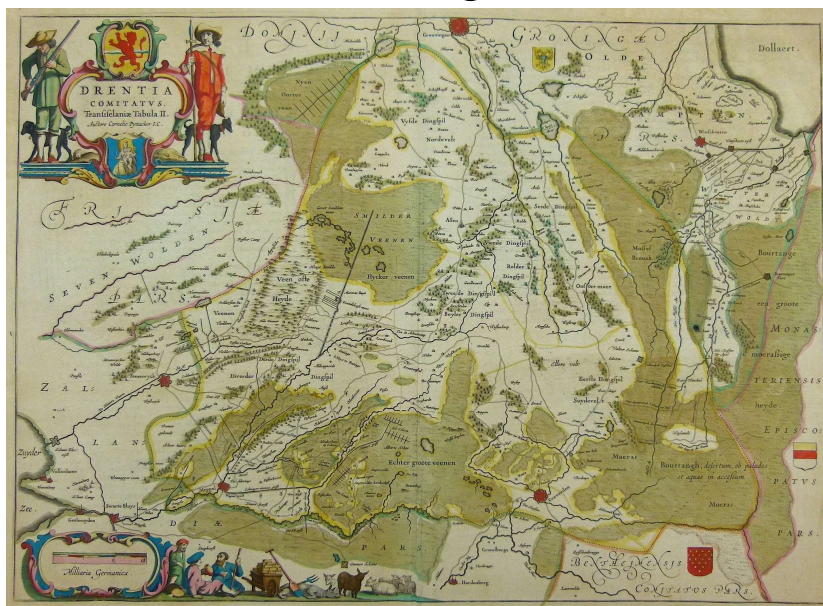
50 jaar natuurherstel in Drenthe

9 oktober 2024

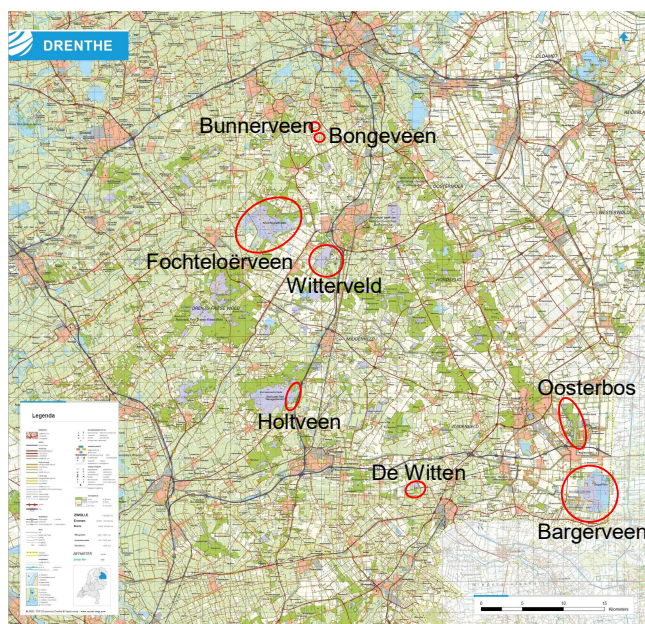
1

Drenthe- hoogveenland

2

Drenthe hoogveenrestantenland

3

Wat het was en wat het is

4

Natura 2000 doelen – kernopgaves Bargerveen

Typering	
7.01	Uitbreiding kernen van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A. Deze kernopgave betreft tevens een wateropgave.
7.02	Op gang brengen of continueren van hoogveenvorming in herstellende hoogvenen H7120 in kansrijke situaties, met het oog op ontwikkeling van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A (waar nodig uitbreiding oppervlakte H7120). Instandhouding van huidige relictfauna als bronpopulaties fauna. Herstel van grote veengebieden met voldoende rust voor o.a. de niet-broedvogel kraanvogel A127. Deze kernopgave betreft tevens een wateropgave en een 'sense of urgency' voor de watercondities.
7.03	Ontwikkeling van overgangszones van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A inclusief lagzones (met o.a. hoogveenbossen *H91D0, zure vennen H3160 en porseleinhoen A119, paapje A275 en watersnip A153). Deze kernopgave betreft tevens een wateropgave.
7.04	Behoud en waar mogelijk herstel van heischrale graslanden H6230, ook van belang voor paapje A275 en grauwe klauwier A338.

5

Kernopgaves → landschapsecologische vragen

- Waar liggen potenties voor uitbreiding kernen Actief hoogveen op landschapsschaal?
- Waar grootse kansen voor op gang brengen van hoogveenvorming / veenmosgroei?
- Wat is een kenmerkende hoogveenfauna? Grauwe klauwier? Kraanvogel? Paapje?
- Wat zijn overgangszones, welke randvoorwaarden voor goed functioneren?
- Waar lag de lagg? Is die te herstellen?
- Horen heischrale graslanden thuis in een hoogveen? En waar dan?
- Trial and error of doelgerichte aanpak?

6

7

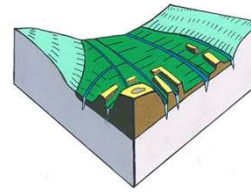

8

Voor aankoop – sterk aangetast

Foto: Freek Modderkolk (1964)

Huisplaats 15 Schoonebeekerveld. Collectie: André Jansen

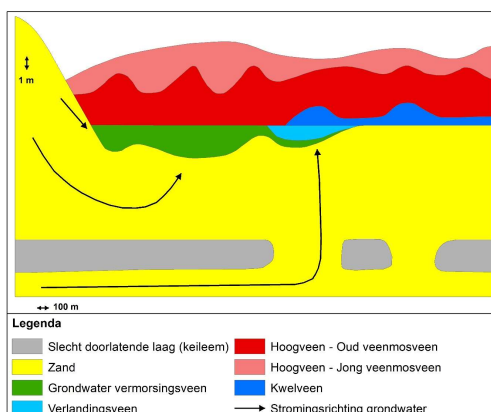
Collectie: André Jansen

Foto: Schuiling & Thijssse(1918)

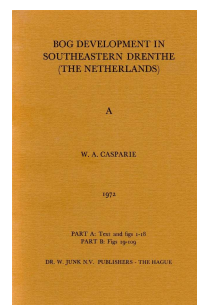

9

Ontstaanswijze: hydrogenetische veentypen aan basis Bourtanger Veen

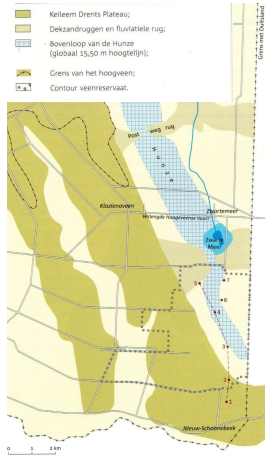
Veengenese bij Nieuw-Dordrecht en Barger-Oosterveld (Casparie, 1980)

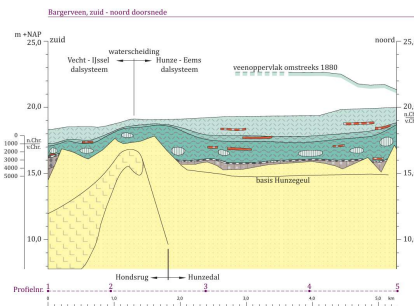
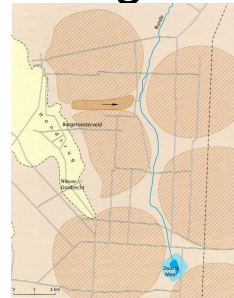
10

Positie, ontstaan en ontwikkeling

Casparie, Tönnis & De Vries (2008)

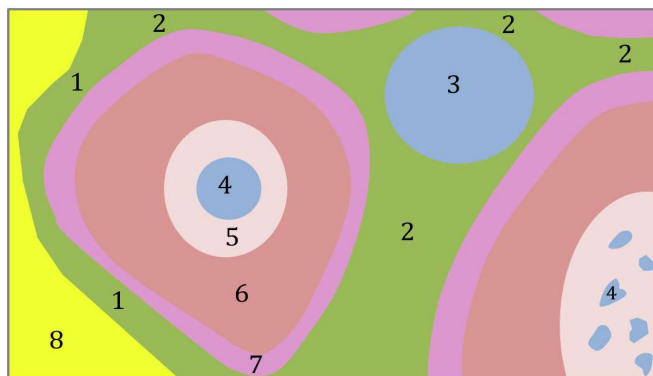
Lidy Dupont & Dick van Smeerdijk (1980)

11

Schematische reconstructie van een hoogveenlandschap

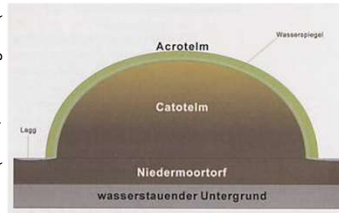
Jansen (2019)

12

Waterhuishouding hoogvenen

Ivanov (1953; cit. In Ingram (1978)

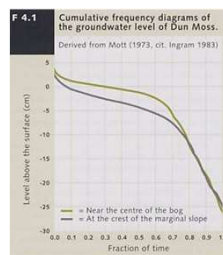
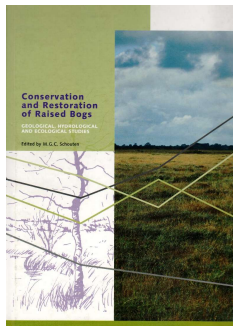

Maaiveldhelling en dikte acrotelm sterk gecorreleerd; een goed ontwikkelde acrotelm bij hellingen van 0,5%, d.w.z. een hoogteverschil van 50 cm over een afstand van 100 meter. Bij hellingen van 1,5-2% haplotelmie, geen diplotelmie (Van der Schaaf, in Schouten (2002)

Doorlatendheid acrotelm kent een steile verticale gradiënt: binnen 40 à 50 cm kan die met een factor 100.000 afnemen

(Joosten & Couwenberg, 2019)

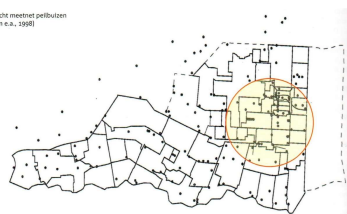
13

Hydrologisch onderzoek Bargerveen

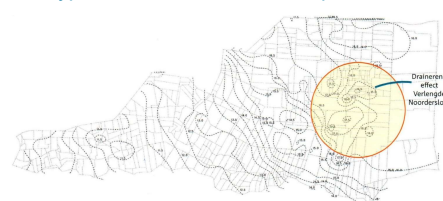
Van Walsum et al. (1998)

Peilbuizen

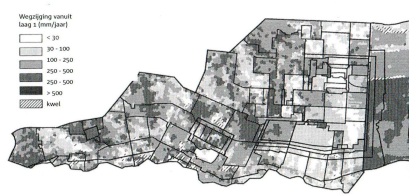
Figuur 15.3 Overzicht meetnet peilbuizen (naar Fran Walsum e.a., 1998)

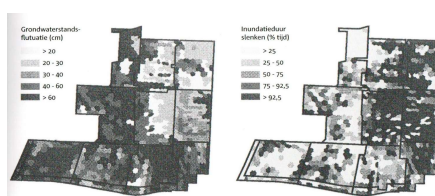
Isohypsen eerste watervoerend pakket

Infiltratie vanuit veenpakket

Grondwaterstandsfluctuaties en inundatieduur

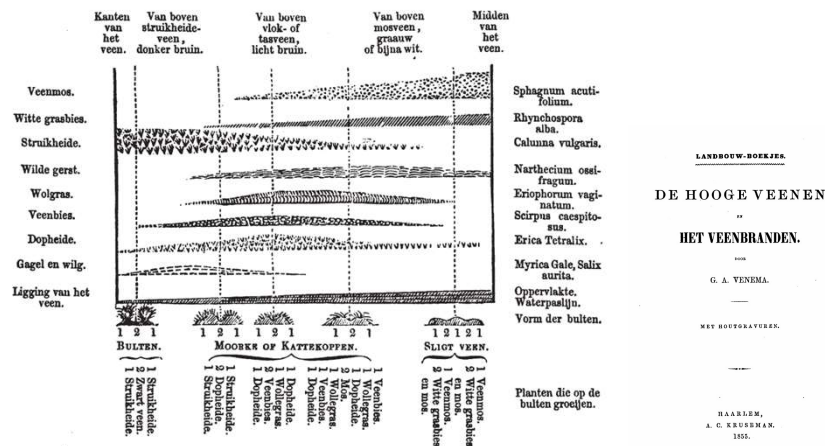

Verhogen regionale drainagebasis:

- Dempen hoofdwatergangen
- Buffers noodzakelijk

14

Vegetatiezonering niet of weinig aangetast Nederlands hoogveen

Bron: Venema (1855)

15

Kenmerkende hoogveenfauna

12. De fauna van hoogvenen in kikkerperspectief en vogelvlucht

Robert Ketelaar,
Gert-Jan van Duinen en
Carlo van Seggelen

Grauwe klauwier,
Kraanvogel, Paapje,
Korhoen
Nachtzwaluw,
Blauwborst,
Roodborsttapuit
enz. enz.
Geén kenmerkende
hoogveenvogels

maar Bargerveen
wél belangrijk

16

OBN- standplaatsfactoren- herintroductie veenmossen - veenbasis

Onderzoek herstel en beheer van Nederlandse hoogveen
Eindrapportage 1998-2005

Herstel van biodiversiteit en landschapsecologische relaties in het natte zandlandschap
Herkomst van CO₂ voor hoogveenrest en basenverandering in hoogveengebieden

De organische veenbasis
Afbraakprocessen in relatie tot hydrologie

Onderzoek ten behoeve van herstel en beheer van Nederlandse hoogveen
Eindrapportage 2006-2016

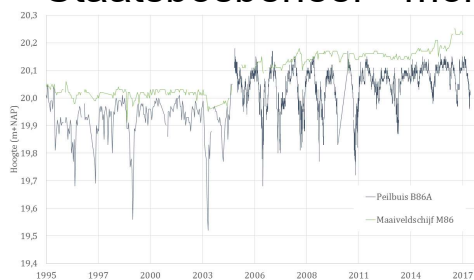
Perspectieven voor hoogveenherstel in Nederland
Toekomstige ontwikkelingen en handhaving hoogveenherstel

Belang:

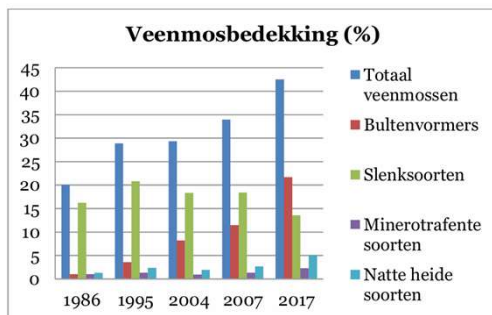
- CO₂
- Licht
- Stikstof
- Veenbasis

17

Staatsbosbeheer - monitoring

(Veninga (2012))

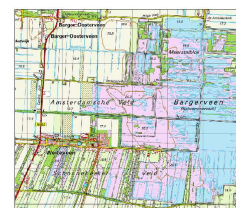

(Van der Veen (2017))

Gemiddelde bedekking veenmossen in 7 pq's in Meerstalblok

BARGERVEEN

EVALUATIE HYDROLOGISCHE MONITORING - 1992-2010

Editha Veninga, Staatsbosbeheer, Regio Noord
Oktober 2012

18

Opgaves Natura 2000: opgesteld vóór landschapsecologische analyse

- Hoe reëel zijn die opgaves dan?
- Wat moet daarvoor gebeuren
- Voorbeeld: grauwe klauwier en heischrale graslanden (bovenveengraslanden)

Foto: Hans Dekker

19

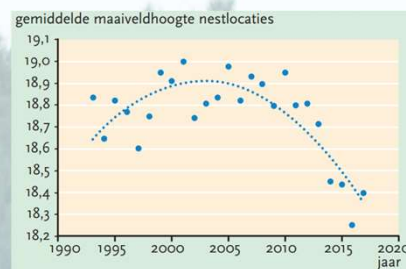
Natura 2000 Grauwe klauwieren

De Levende Natuur

Paapje en Porseleinhoen idem
Fochteloërveen idem

Nijssen et al. (2018)

Vernatting ➡ hogere terreinen rondom kades en in buffers

➡ dieet wijziging:

- In kern libellen, kevers, vlinders en rupsen en hagedissen, gedecimeerd door vernatting
- in randen meer veld- en sabelsprinkhanen en kikkers (in kern altijd al schaars en in randen juist toegenomen)
- Combineer voedselarme, natte kern met voedselrijkere, droge randen

20

Onderzoek bovenveenengraslanden

Fase 1

- Concentreer ze langs de randen van het veen, geen conflict met vernatting voor Actief hoogveen;
- Verbetering van de hydrologische condities (te sterke schommelingen) langs de randen van het veen, voorwaarde voor hun herstel.

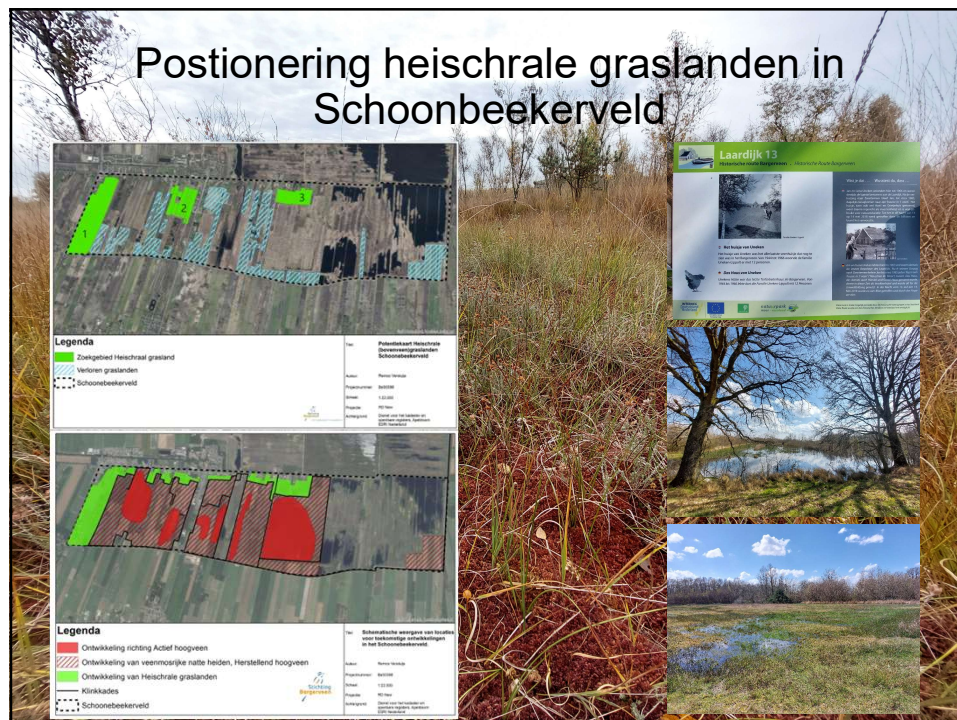
Fase 2:

- Geen natuurlijk onderdeel hoogveenlandschap;
- Geen bovenveenengraslanden, maar verlaten boekweitakkers of turfstrooisellocaties;
- Altijd goed ontwaterd met sloten op diepte
- Indien niet, onherroepelijk verzuring
- Niet gebonden aan dikke veenpakketten;
- Geschikte locaties op dalgronden:
 1. Overgang hoogveen naar ontgonnen gronden;
 2. In hoogveen op bezande pakketten
 3. Buiten de kades

21

Postionering heischrale graslanden in Schoonebeekerveld

22

Onderzoek en herstel Bargerveen

- Beheerders hebben toegepast onderzoek gefaciliteerd, er véél van geleerd en mee gedaan (grauwe klauwier, heischrale graslanden, buffers);
- Terreinkennis van de beheerders en ecologen bepalend (interne maatregelen; begrazing); bij twijfel of beleidsmatige druk hulp inroepen van deskundigen;
- Monitoring en evaluatie : lange reeksen, vinger aan de pols, koers bijstellen (audit);
- Ontwikkelingen stabiel: hoogveenkartering 2013 0,96 ha op 8 vlakken; 2020 0,83 ha op 9 vlakken (totalen NL 7,85 en 3,15 ha)
- Advies Ecologische Autoriteit: voer een meer uitgebreide LESA uit:
 - Doelen Natura 2000: maak ze SMART
 - Wat zijn achterliggende oorzaken voor het relatief maar beperkte herstel van actief hoogveen, ondanks de vele herstelmaatregelen;
 - waar liggen vanuit bodem en water de grootste kansen voor hoogveenontwikkeling.
- Inmiddels gereed voor Fochteloërveen en Witterveld

LESA Fochteloërveen

Herstelplan Witterveld

Landschapsecologische systeemanalyse en maatregelen

23

24